про запеклі бої за донецький аеропорт, який став символом незламності українських воїнів. Серед документальних стрічок важко не помітити фільми про перші місяці війни – «Битва за Гостомель» режисера Сергія Сотніченка, «Гостомель. Перший бій» режисерки Євгенії Подобної та інші. Документальна стрічка «Головний герой» (2026) режисера Мирона Латика розповідає про акторів, які стали на захист України.

Заслуговує на увагу і художньо-документальний фільм «Гостомель. Історія одного будинку» (2023) режисера Віктора Шторма. За оцінками кінокритиків, «Історія одного будинку» – це Україна в мініатюрі, оскільки мешканці всі різні, мають різні погляди, різні вподобання, але ніхто не думає здаватися і зустрічати окупантів квітами, як і тисячі людей по всій Україні.

Україна живе надією про перемогу, про звільнення від окупантів, про післявоєнне відновлення. Так, український серіал «Повернення» (2026) режисерки Юлії Павлової розповідає про шлях ветеранів додому, пошук сенсів після втрат, про силу духу та про те, як поруч із болем завжди живе надія.

Отже, креативні індустрії відіграють вагому роль у формуванні культурного обличчя суспільства, сприяють трансформації політичної культури через утвердження демократичних цінностей, виховання патріотизму, приділення уваги найкращим рисам українського народу. Це сприяє зміцненню демократичних інститутів, розвитку громадянської активності, формуванню критичного мислення та вільного відкритого суспільства.

Список використаних джерел

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102. Документ 537-V, чинний, поточна редакція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text

2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577

3. Mannheim K. Diagnosis of Our Time: Wartime Essays of a Sociologist. London: Kegan Paul, 1943.

УДК 7.01:165:7.038
ORCID 0000-0001-5848-1757

КРИТИЧНИЙ РЕАЛІЗМ У ДОСЛІДЖЕННІ ПЕРФОРМАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПІЗНЬОГО МОДЕРНУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ДОСВІД

Матяш С.В., кандидат філософських наук,

доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: перформанс, критичний реалізм, епістемологія, каузальність, художні практики.

У сучасних дослідженнях мистецтва дедалі очевиднішою стає методологічна недостатність підходів, що зводять художні практики або до емпіричного опису, або до дискурсивних інтерпретацій (3). У цьому контексті критичний реалізм, запропонований у сучасних дослідженнях arts management та art research, постає як продуктивна рамка для аналізу перформативного мистецтва пізнього модерну (4), оскільки дозволяє поєднати онтологічну реальність мистецьких процесів із епістемологічною опосередкованістю знання про них.

Онтологічні засади: реальність перформативного мистецтва

Критичний реалізм виходить із принципового твердження про існування реальності, незалежної від наших описів і теорій (2), водночас визнаючи, що доступ до цієї реальності завжди є непрямим. Застосований до дослідження перформативного мистецтва, цей підхід дозволяє розглядати художні практики як реальні соціокультурні процеси, а не лише як події сприйняття чи інтерпретації.

У термінах критичного реалізму перформативне мистецтво існує на кількох рівнях:

- як реальна структура (інституційні, економічні, організаційні умови);
- як подієвий рівень (конкретні перформанси, постановки, акції);
- як емпіричний досвід (рецепція, критика, інтерпретація).

Таке розрізнення дозволяє уникнути редукції перформансу до суб’єктивного досвіду або текстуального аналізу й підкреслює наявність глибинних онтологічних механізмів, що формують мистецьке поле.

Епістемологія: опосередковане знання і межі інтерпретації.

В багатьох дослідженнях особлива увага приділяється епістемологічному аспекту критичного реалізму, який відкидає як наївний реалізм, так і радикальний конструктивізм. Знання про мистецтво, згідно з цим підходом, є теоретично навантаженим і контекстуальним (1), але це не означає, що воно є довільним.

У дослідженні перформативного мистецтва це означає визнання того, що художні практики не повністю зводяться до інтерпретаційних схем, запропонованих дослідником. Навпаки, перформативні події здатні виявляти обмеження наявних теорій і змушувати до їх перегляду. У цьому сенсі мистецтво постає як сфера, що чинить епістемологічний опір і водночас продукує нові форми знання.

Методологія: каузальні механізми та міждисциплінарність

Методологічний потенціал критичного реалізму полягає у зосередженні не лише на описі мистецьких явищ, а й на виявленні

каузальних механізмів (2), які роблять ці явища можливими. Саме цей аспект є ключовим у сучасних дослідженнях arts management, де мистецтво аналізується як результат взаємодії агентів, структур і ресурсів.

У контексті перформативного мистецтва пізнього модерну такий підхід передбачає аналіз:

- інституційних рамок і культурної політики;
- продюсерських і організаційних моделей;
- економічних і символічних ресурсів;
- агентства митців, продюсерів, кураторів.

Продюсування в цій перспективі постає не як допоміжна управлінська функція, а як реальний каузальний механізм, що структурує поле перформативного мистецтва і визначає умови його реалізації.

Критичний реалізм і пізній модерн: філософський вимір

Застосування критичного реалізму до аналізу перформативного мистецтва пізнього модерну дозволяє осмислити мистецтво як філософський досвід, у якому перетинаються онтологія, епістемологія та соціальна практика. Пізній модерн характеризується нестабільністю форм, множинністю інтерпретацій і кризою універсальних пояснювальних моделей, що робить критичний реалізм особливо релевантним (3).

У цьому сенсі перформативне мистецтво постає як простір, де виявляються глибинні структури реальності, але не у вигляді завершених істин, а як відкриті процеси, доступні для критичного аналізу. Критичний реалізм дозволяє зберегти баланс між визнанням об’єктивних умов мистецької діяльності та усвідомленням обмеженості будь-якого знання про них.

Список використаних джерел

1. Афоніна О. Методологічні принципи дослідження реалізму в сучасному мистецтві// Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2024. №1. С. 150-155.

2. Brown & Daniels, 2025 Critical realism in arts management research/ Journal of Management Inquiry, 34 (1), 56-70.

3. Gawthrop R. 2024. Performance, art, institutions and interdisciplinarity// Arts, 13(3), 79.

4. Smith J., Robinson P. Critical realism in arts management research : ontological,epistemological and methodological insights// Critical Realism in Arts Insights. American Journal of Arts Management. 2025. Vol. 7, №. 1. P. 25-41.

УДК 33+007:008(083.132)

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ